

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Käring utan huvud.

Min mor skulle en gång gå till Häglinge för att handla. När hon kom till Rösle böge satt där en kärring på en stubbe, men hon hade inget huvud. Mor neg och gick förbi, men kärringen reste sig och följde efter. Efter en stund tyckte mor, att det fick vara nog med sällskapet, och så sa hon: Nu tack så mycket för sällskapet. Då försvann kärringen. Mor har själv talat om det för mig.

2994

Bloss

Skåne
Ljunga
Mora Mellby
1848/1931

- 2 -

Upp. Att. Bergh
Ber. Peter Eriksson
Född 1848. i Mora Mellby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2994

Min bror Nils och jag (vi var små, en tio - tolv år) hade en gång varit med mjölk till Björkes husen (det ligger mellan Rösle och Ljungarum) till Brydestuan där. När vi skulle gå hem fick jag rätt som det var syn på ett bloss och stannade och sa: Du Nils, se där är ett bloss, och som jag sagt det slår blosset ner just vid vägen där jag stod så jag skulle kunnat se en knappnål. Se'n gick det ner mot mossen igen. Nils bara hötte åt mig att vara tyst, och så gick vi hem, men sa' ingenting. Då'n efter talte jag om det för mor, och hon sa', att bara en är tyst, så kan det inte göra/någon skada. - Det skulle vara därför att en gubbe, han var förresten svärfar till skollärare Nyman i Mellby, hade supit sig full och så när han red hem på sin blinde härr lade den honom i mossen och där hittade de honom död. Sedan satte de upp ett kors på stället där de hittade honom, och sedan såg man aldrig något bloss mer där.

Kloka.

Det fanns itrakten en s. k. klok gubbe, som hette Mölle-Jinsen. Han var möllare i Lunnahöja mölla. En gång var det stort gille till Kruses i Ljungarum, och drängarna satt och spelade kort, så blev en femma borta för min bror Nils. Det blev stor uppståndelse. Alla drängarna fick gå in i en kammare, klä av sig och synas, men de hittade inte femman. Rätt som det var var där någon, som hittade den på golvet, och det syntes tydligt, att någon haft den i munnen. Vem som hade tagit den, visste man emellertid inte.

Det var en, som hette Måns Torkelsson och som sa', att det nog var Nils' bror Måns, som tagit den. Nils tyckte, att det var ledsamt och gick till Mölle-Jinsen, talade om, hur saken låg till och ville ha besked. Mölle-Jinsen sa', Kom hit en kväll (han nämnde en bestämd dag), så få vi se, om vi inte få främmad. - Han gjorde så. Mölle-Jinsen och Nils satt och pratades vid. Det var konstigt, om vi inte får besök i dag, sa Mölle-Jinsen, och rätt som det var kom Måns Torkelsson farande. Vad vill du här? Vad har du på

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2994

samvetet? sa Mølle-Jinsen. Måns, som var alldeles förskräckt: Det var jag som tog femman, och någon annan skall inte ha skuld för det. Men var snäll och lova att inte tala om det för någon. Men Nils svarade att han måste tala om det för de drängar, som varit med, och det fick Måns gå med på. Men hur det nu var så började han sprida ut det gamla rycktet att det var Nils' bror Måns som tagit femman. Denne Måns blev arg och beslöt göra slag i saken. Han lät göra en stor bjudning hos sin bror Ola i Ljungarum och all traktens ungdom skulle dit. Måns hälsade dem välkomna och sa: Nu, kamerater, bjuder jag en sup, och först tager Du, Måns Torkelsson, Ditt glas, och bekänner, vem det var som tog femman. Det blev så: Måns Torkelsson fick ställa sig framme vid bordet, och efter varje skål frågade Måns, Nils' bror, honom, om han hade något att säga, och så fick han - med gråtan i halsen - tala om hur det förhöll sig med stöldhistorien. Det var alltså Mølle-Jinsen, som klarade upp den saken.

2994

Far blev en gång sjuk, "reet tosed". Han var en gång i mars månad med min bror Nils i skogen och högg ene, för förr hade man enegården i stället för av sten. Nils körde hem enen och far stannade kvar och högg. Han blev "tåst" och gick till en källa och drack, och där satt han, när Nils kom igen. "Ja begriber ente, ja ä bleen sjug", sa han, och Nils fick skjutsa honom hem, och se'n låg han sjuk i minst åtta dar. Han var så galen, att två karlar fick turas om att hålla honom i sängen. En gång sa de han till Nils att sätta sig vid sängen och läsa för honom, men när han kom dit, fick han fatt i honom och ville "kväla" honom. Och likadant ville han med mig. Mor grät, och slutligen gick hon till Mölle-Jinsen. Han gav henne rökelse och sa: "Röga nom i kväll se'n solen gått ner, och bler han sämmer så kom hid igen". Hon gjorde det, men det hjälpte inte. En gång kom "lyktnanten" körandes in på gården. Far såg honom komma och sa: "Ha ska den rälle" - och så gav han sig till att svära - "lyktnanten här å göra. Bara forr å si härr usel en ä." Vi blev rädda att han skulle banna lyktnanten, men när han kom in, sa

far: "Nä men si lyktnanten, hårr kan en villa komma å se om en sån usling som ja. Där kan en redet se hårr snälla sånt herrskab kan va". Men se'n lyktnanten gått, gav han sig till att skälla på honom igen, och vi kunde inget annat göra än grina åt det. - Men mor gick till Mölle-Jinsen igen, och han gav henne mer rökelse och sa': Rögen nom mä detta o kommen sin igen. Han blev litet bättre och så skicka mor mig till Mölle-Jinsen. Han frågade, hur det var med far, och jag sade, att nu var han lugnare, och då gav han mig ännu mer rökelse och sa': Rögen nom mä detta mä o hälsa mor där hemma att nu ä han snart återställd. Jag kommer snart o hälsar på nom o då ska han va oppe o bju mej en syb. Och far blev bra. Men första gången mor hade varit hos Mölle-Jinsen, hade han talt om, att far gått till källan och druckit ur den, och det var det som gjort honom ~~sik~~ sjuk. Men då visste han inte alls om att han vatt i skogen, vi hade inte talt om det; han fick bara som tecken ett band, som vi bundet om benen på far, och se'n kunde han tala om, hur det gått till.

Det var en klok gubbe, som botade Celia för "skrig!" Dalshultajinsen hette han. Vi visste själva inte om det, men mor hade talat om det för honom och bett honom, att han skulle ta till oss. Till oss hade hon bara sagt, att om där kom en lejer gubbe till oss och ville låna hus, skulle vi låta honom få det. - En kväll kom där en och ville låna hus. Han sade, att han skulle gå till Tjörnarp, men han orkade inte med det för kvällen. Han fick stanna, och vi gav honom kvällsmat. Grebban skrek som vanligt. Det var förskräckligt, vad hon skriker, sa gubben. Åh, kom och gäck till mig, så kanske du "tölar" dig. Han tog grebban och gick fram och tillbaka på golvet med henne tre gånger, och sedan blev hon tyst och skrek aldrig mer. Troligtvis läste han något, men vad vet jag inte.

Folkmedicin.

Lars Jakobs Emma botades för skrik. Hon skrek så förskräckligt, och Ingar - det var modern - kom bort till mig och frågade, vad hon skulle göra. Jag sporde henne, om det hade hänt något särskilt, när hon var med glytten, och hon sade, att mannen hade varit arg och skällt en gång på henne. Då ska du ta något och stjäla ifrån honom, så att han blir ryseligt arg, och det ska du lägga i vaggan, och det ska tösen ligga på, sade jag. Ja, hon tog locket till mjölkakannen och lade det i vaggan, när ingen såg det. De kunde inte hitta det sedan, när de behövde det, och Lars började skälla. Sedan smög hon sig ut i köket med det och lade det på bordet, och där hittade de det. Men om kvällen skrek inte glytten, och inte den andre kvällen heller skrek hon. Då misstänkte mannen, att det nog var något mer än det skulle vara, och så fick han reda på historien. Men glytten blev bra.

2994

Det var, när jag var med Nils. Jag gick och slog huvudet i en fårakropp. Jag hade sagt till Anders flera gånger, att den inte fick hänga så, men han tyckte, att jag gott kunde se upp. Men hur det nu var, slog jag huvudet i fårakroppen, och i detsamma tog jag med handen, där jag slog mig. Men när Nils föddes, hade han en bar fläck i huvudet, precis, där jag slagit mig, stor som en femöring var den. Jag sporde min syster Karna, hur jag skulle bära mig åt, för att få bort den. Jo, sade hon, eftersom du lever, kan du själv göra det, men om moderna inte lever, så kan gudmodern göra det. Du skall stjäla ett fläskastykke, steka det, smörja fettet på fläcken och äta fläsket själv. Fårakött vore nog bäst. - Jag var inne till Nils Anders och skulle stjäla. Folket var borta, och jag hade sagt till Olofa Karna, en gammal kvinna, som gick där, att hon skulle låta nyckeln sitta i. De hade slaktat en bagge, så allt var, som det skulle. Jag smög mig in, men jag var så rädd, så rädd. Det var ju ingenting farligt, men rädd var jag ändå. Jag filade av ett stycke av köttet i saltkaret och gjorde som Karna sagt, och innan åtta dar, var fläcken borta och pojken bra.

På Theas Margit gick skinnet av, och grebban fick utslag. Thea kom till mig och beklagade sig, och jag frågade henne, om det inte hade hänt något, medan hon var med glytten. Jo, hon funderade på, om det inte kunde ha varit annandag jul, innan tösen var född. Hon hade trillat - det var isgata - och slagit ändan i isen, och vid att hon reste sig, tog hon med handen, där hon slagit sig. Då sade jag till henne, att hon skulle komma och stjäla litet is från oss, när ingen såg det, och sedan skulle hon smörja ungen med det, helst en torsdags morgon eller en söndags morgon, innan solen gick upp. Ja, hon gjorde det, och grebban blev bra.

B e g r a v n i n g s b r u k :

När slutet nalkades, tillkallades alltid prästen. Likaså bads det alltid i kyrkan för hårt sjuka.

Liket tvättades av någon äldre, som förut varit med om det.

Tvättvattnet ansågs bra att bota lyten med. - Håret, naglarna och skägget gjorde man ingenting vid.

Alla lik kläddes lika: skjorta, lakan och en sydd mössa. Benen lades ihop, lakanet sveptes om, armarna lågo ovanpå lakanet.

Vi brukade aldrig lägga något ned i kistan, men det kan ju hända att det fanns andra som gjorde det.-Vem som helst kunde göra kistan och det var inget kinkigt med vem som skulle lägga på locket.

På sommaren, när det var varmt, ställde man baljor med kallt vatten under kistan. - Vid min brors död hade man ljus framme, ett tält för var och en av de levande i familjen och ett, som var tält och sedan släckt för den döde. Vi tyckte, att det var underligt, men hans ena dotter hade varit i Stockholm, och det var väl hon, som hittat på det.

2994

Själaringningen: tre stycken naboer eller folk från huset gick så fort någon var död till kyrkan för att ringa. Och när där kom tre stycken, som var på väg till kyrkan, så visste man, att någon var död. Vid begravningen var det alltid två karlar, som gick före likskaran till kyrkan för att hjälpa ringaren att ringa innan de kom fram.

Graven grävdes av folket själv. Hittade man under grävningen ben, kastades de ned i graven igen, när kistan höljdes. Varje by hade sin "liksta" på sockenkyrkogården. -- Graven kastades igen med detsamma av begravningsfolket, som hade spadar med sig (Dylika spadar av trä finnas ännu bevarade i Brönneåstads klockstapel. Uppt:s anm.)

De som inte var döpta, fingo ingen begravning, men man sökte passa på att stoppa ner kistan i en grav, då en annans begravdes.

Det var i regel två från varje ställe i byn, som skulle till begravningen, en karl och ett fruntimmer.

Liket skulle bäras på stänger hela tiden och man fick inte stanna ens vid byte av bärare. De första fyra, som buro, skulle

helst vara i släkt med den döde, dock inte de närmaste släktingarna; de buro oftast bara en bit utanför den dödes gård. Sedan togo andra vid. Men vid kyrkan skulle de samma bära, som burit först. Min far var den siste, som bars från Ljungarum till Norra Mellby; det var 1871. - Bärarelaget bjöds på kaffe vid gården innan begravningen. Sedan var där kalas för släkten.

Fruntimmerna skulle vid begravningen ha vita klutar.

Förf. enade man inte så mycket framför gårdarna, som begravningsföljet passerade som nu.

Nålen, som man sydde samman svepningen med, använde man liksom vattnet, som man tvättat liket med, till att bota lyten och sådant. Jag hade en gång, när jag var liten, "liasom en ligtorn" alldeles vid ögat, som växte och växte och snart skymde för ögat. Så var det en nabos påg, som dog, och hans mor saåe till min mor, att hon skulle söka bota mig med nålen, som de sytt svepningen med. Mor skulle sticka på "ligtornan" med den och tre gånger skulle hon säga: Du tar mitt barns lyte med dig i graven. Det var hemma hos naboens. Se'n skulle jag gå hem,

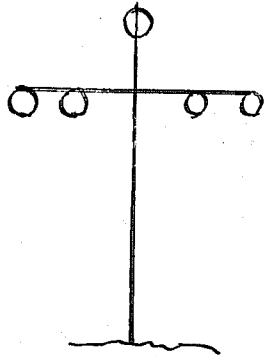
och när jag såg, att de bar ut liket, skulle jag säga: Per Nilsson, nu bära de av med dig, nu bära de av med min "ligtorna" med. Allt det fick jag göra, och när det se'n ringde för honom, stod jag och min bror Nils på Tysbacken, och mor hade sagt till Nils, att när det ringde skulle han ha mig till att säga: Nu sätter de Per Nilsson i graven, nu sätter de min "ligtorna" med. Jag gjorde det, och "ligtorna" gick bort; vad som gjorde det, vet jag inte, men kanske det var nålen. Det gjorde ju inte den döde något, och kunde det göra en annan något, var det ju lika gott att försöka,

2994

Pingstbrud, midsommar.

Att de sjungit maj i by, kan jag inte komma ihåg. Men de hade "pingesbru" i Ljungarum. Ungdomen samlades pingstafton, utsåg pingstbrud och klädde henne i "urter", gick sedan omkring och "visa' bru", tiggde ägg, sjöng. Sedan blev det gille och dans. Jag fick inte gå pingesbru för min mor.

Majstången restes på en plats, där ungdomen brukade samlas till dans. Den stod oftast till och med andra söndagen efter midsommardagen.

*Skåne
Åh 17 förmåga
Sin (midsommar)
Sept. 1931*

*Oppd. M. P. Berg
Kon. Julia, Trulsen
Jord. 1848*

Skriv endast på denna sida!

Kardegille.

Vid kardegillena hände det, att någon klädde ut sig och kom på besök. En gång var det en nabo dräng, som kom till vårt en kväll, när vi hade kardegille och låtsade som han ville låna hus. Far sa: Du ser ju själv, hur vi har det, det går inte, för huset är fullt med fruntimmer. / Ja, men det tycker jag inte illa om. Men jag hade känt igen honom, och han blev upptäckt. Vid dessa kardegillen i samband med ullkardningen berättades historier och sjöngs "kardevisor".

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2994

Husförhör. *Hörens
N. Mellby son.*

- 17 -

*Uppst. av Albert Ponglin
1931*

Det var prosten Horney i Mellby. Han brukade hålla husförhör och var så sträng, att all ungdomen fick läsa sina stycken en hel vecka innan, för kunde de dem inte, fick de inte gå till nattvarden (och det var nästan nödvändigt på den tiden), förrän de varit hos honom igen. - En gång skulle det vara husförhör i byn (det var Ljungarum). Vi skolglyttar bad bonden att få stå i köket och höra på. Min bror Ola kunde dåligt läsa, och han hade läst så orimligt på sina stycken, men jag var rädd för honom ändå. När det blev hans tur, tog han fel på stycket. Då röt prästen till, men Ola han pep så ynkeligt: Det är ju så snart till att ta fel. Det blev ett flin och prästen blev inte så arg, han lüksom tog sig detta till, och Ola slapp att gå till honom sedan.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2994

7994

Linberedning:

Linet skulle sås på Rebecka (17 maj) eller också, mera ovanligt, på Märta eller Carolina (11 eller 20 maj). Man brukade lägga ägg bland fröna, som sedan såningsmannen skulle ha.

sedan lågas (lukas), varvid iakttogs, att man skulle "streda över hören",

så ruskas upp, när den började mogna om efterhösten, varefter den ställdes i travar liksom säden, togs in och

repades, när den blev torr, med "rebar" med taggar. Så fick man kneble:frö och stjälkarna breddes ut så tunt som möjligt helst på stubb, men i nödfall på äng.

När den legat så i tre veckors tid buntas den i stora buntar och drages, så att den blir jämn.

Så fick den ligga inne, till dess att allt utearbete för året var undanstökat, varefter den forslas till badstugan, där den brydes om kvällarna för att dagen efter skättas. "Badstukärringen" torkar den upphängd på stora stänger över sakta eld.

Så häglas den, varvid blånorna läggas "hurr om burr" och

"tåorna" bindas i "hästar"; av varje bunt blir omkring 20 hästar.

Nu är den färdig att spinnas. Hästarna upprullas på ten.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2994